

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Natalii Marcinkowskiej nt.: *Polityka edukacyjna Kuby oraz jej znaczenie w rozwoju wzajemnych relacji z wybranymi państwami*, Wydział Nauk o Polityce i Administracji, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2021 ss. 296.

I. Uwagi wstępne

Polityka edukacyjna to ważna część polityki państwa, decydująca o jego rozwoju, postępie naukowym, technologicznym i cywilizacyjnym. To jakość potencjału ludzkiego decyduje zazwyczaj o jakości życia i postrzeganiu wspólnoty narodowej, zorganizowanej w państwa w całokształcie relacji międzynarodowych. Wyedukowane społeczeństwa, to te które obecnie i w przyszłości będą kreować stosunki międzynarodowe i wpływać na ich jakość.

Edukacja to istotny, jeśli nie decydujący czynnik rozwoju jednostki i wspólnot ludzkich. Nabywanie wiedzy i umiejętności, kształtowanie postaw, zgodnych z uznanymi zasadami moralnymi przyczynia się do kształtowania społeczeństwa wiedzy, dążącego do zrównoważonego rozwoju. W edukacji istotne jest zarówno kształtowanie kompetencji twardych jak i miękkich, umiejętności kształtowania prawidłowych relacji interpersonalnych i zdolności komunikowania się. Komunikowanie jest kompetencją niezbędną do pracy w zespole jak i kształtowania właściwych stosunków międzyludzkich w tym międzynarodowych.

Świat po doświadczeniach pierwszych dwóch dekad XXI wieku, w obliczu różnorodnych zagrożeń o charakterze politycznym, ekonomicznym, społecznym, ekologicznym i zdrowotnym odwołuje się do skumulowanej mądrości zbiorowej, by sprostać wyzwaniom i przetrwać.

Edukacja jest w niej ukryty skarb, stwierdzenie z raportu UNESCO opracowanego pod przewodnictwem Jacques'a Delorsa u progu XXI wieku jest nadal aktualne w każdym wymiarze. Cztery filary edukacyjne: uczyć się aby wiedzieć, uczyć się aby działać, uczyć

się aby żyć wspólnie i uczyć się aby być, powinny stanowić osnowę polityk edukacyjnych, a w relacjach międzynarodowych istotnie wpływać na wzajemne zrozumienie.

Problemy edukacyjne są tematem dociekań naukowych wielu pedagogów, politologów, socjologów, filozofów. Dominuje holistyczne podejście do problemu badawczego, przeświadczenie o złożoności i interdyscyplinarności nauk o edukacji. Badania z zakresu kształtowania polityk edukacyjnych i wspólnoty celów edukacyjnych w relacjach międzynarodowych stanowią jeden z istotnych czynników rozwojowych.

II. Metodologia badań

Takie ujęcie problemu prezentuje autorka recenzowanej dysertacji doktorskiej: *Polityka edukacyjna Kuby oraz jej znaczenie w rozwoju wzajemnych relacji z wybranymi państwami* Natalia Marcinkowska. Przedmiotem dociekań autorki jest polityka edukacyjna Kuby, zarówno w aspekcie wewnętrznym jak i międzynarodowym. Autorka na tle historycznym przeanalizowała kubańską politykę edukacyjną i jej uwarunkowania oraz stosunki edukacyjne Kuby z USA, państwami Ameryki Łacińskiej i Karaibów oraz Unii Europejskiej.

Autorka projektując temat pracy, podjęła się zbadania niezwykle istotnego i ważnego problemu rozwojowego, jakim jest polityka edukacyjna.

Przedmiotem badań dysertacji doktorantka uczyniła współpracę edukacyjną, naukową i kulturalną Kuby z wybranymi podmiotami w odniesieniu do ich wewnętrznych uwarunkowań oraz wzajemnych relacji w przeszłości i współcześnie.

Autorka jako główny cel badawczy przyjęła próbę określenia znaczenia polityki oświatowej Kuby, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy międzynarodowej w rozwoju jej wzajemnych relacji z wybranymi państwami. Cel ten doprecyzowała w sześciu celach szczegółowych.

W mojej opinii zarówno cel główny, jak i szczegółowe sprecyzowane zostały prawidłowo i logicznie odnoszą się do istoty rozprawy doktorskiej.

Kolejnym elementem postępowania badawczego autorki było sformułowanie pięciu hipotez badawczych, a następnie jak pisze doktorantka w celu przeprowadzenia weryfikacji powyżej sformułowanych hipotez dziewięciu pytań badawczych.

Zarówno treść i zasadność sformułowanych hipotez i pytań badawczych w stosunku do celów dysertacji nie budzą wątpliwości, jednakże sposób ich prezentacji tak. Moim zdaniem pytanie badawcze ma istotę problemu badawczego i jest pierwotne w stosunku do hipotezy.

Należałoby najpierw określić problemy badawcze, a następnie hipotezy jako uprawdopodobnione rozwiązania tych problemów.

Niezrozumiałe jest też sformułowanie użyte przez autorkę rozprawy, że w celu weryfikacji hipotez badawczych stawia pytania badawcze. Weryfikacja hipotez następuje w wyniku postępowania badawczego, którego wynikiem jest dysertacja doktorska, w żadnym wypadku pytanie badawcze nie może weryfikować hipotezy. (s. 6-8)

Autorka stwierdza na s.9 rozprawy, że praca jest kontynuacją jej zainteresowań badawczych podjętych w pracy magisterskiej. Świadczy to o dojrzałości i skryzalizowanych zainteresowaniach badawczych doktorantki.

Do przeprowadzenia badań empirycznych zastosowano metodologię właściwą dla badań polityki oświatowej i pedagogiki porównawczej, głównie metodę historyczną, analizę porównawczą danych ilościowych i jakościowych i metody statystyczne. Zastosowane metody badawcze nie budzą zastrzeżeń.

Doktorantka dla celów badawczych wykorzystwała szeroką bazę źródłową i dostępną literaturę przedmiotu, której obszerny wykaz ujęła w bibliografii, ale skromnie zaprezentowała we wstępie. Wykorzystane zostały najnowsze ustalenia badawcze odzwierciedlone w czasopiśmiennictwie specjalistycznym. Daje to rękojmię erudycji autorki i pewność co do zasadności podjętego problemu badawczego.

III. Układ i treść dysertacji

Konstrukcja rozprawy jest logiczna, wynika z przyjętego tematu i jest spójna z założeniami metodologicznymi. Układ pracy jak założyła autorka ma charakter analityczno-problemowy.

Praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz spisów tabel, wykresów i map.

We wstępie autorka scharakteryzowała problematykę badań, określiła przedmiot i cele badawcze pracy. Następnie sformułowane zostały hipotezy i pytania badawcze, przedstawiona metodologia badań oraz scharakteryzowana baza źródłowa i literatura badanego obszaru.

Układ i dobór problematyki zawartej we wstępie daje czytelnikowi obraz postępowania badawczego doktorantki i wprowadza do zrozumienia treści poszczególnych rozdziałów dysertacji.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym *Wprowadzenie do polityki edukacyjnej* omówione zostały podstawowe pojęcia z zakresu edukacji i wychowania, uwarunkowania

polityczne pedagogiki, główne poglądy pedagogiczne i filozoficzne w Europie. Ukazany został związek pomiędzy ustrojem politycznym a prowadzoną przez państwo polityką edukacyjną i wreszcie przeanalizowany został międzynarodowy wymiar polityki edukacyjnej. Rozdział ten stanowi niezbędne podłoże do dalszych rozważań podjętych w dysertacji.

Rozdział drugi zatytułowany *Polityka edukacyjna na Kubie w XX i XXI wieku* autorka poświęciła charakterystyce kubańskiej edukacji w ujęciu historycznym. Główną uwagę poświęciła rozwojowi socjalistycznej myśli i polityki edukacyjnej po rewolucji Fidela Castro 1959 roku, zwróciła uwagę na istotne elementy ideologiczne w polityce edukacyjnej i jej sowietyzacji. Istotną częścią rozdziału jest charakterystyka współczesnego kubańskiego systemu edukacyjnego z uwzględnieniem jego podsystemów. Szczególną uwagę poświęcono edukacji wyższej i jej znaczenia w rozwoju kultury, gospodarki i technologii na Kubie. Scharakteryzowano również ewolucję wybranych wskaźników edukacyjnych w ostatnich dziesięcioleciach.

W następnych rozdziałach przeanalizowane zostały relacje edukacyjne ze Stanami Zjednoczonymi, krajami Ameryki Środkowej i Południowej oraz z Unią Europejską. Rozważania powyższe mają charakter analizy porównawczej.

W rozdziale trzecim zatytułowanym *Stosunki edukacyjne Kuby i Stanów Zjednoczonych jako potencjalna droga do zażegnania historycznego konfliktu* przeanalizowane zostały na tle istoty amerykańsko - kubańskiego konfliktu wzajemne relacje edukacyjne. Doktorantka scharakteryzowała amerykański system edukacji, ukazując jego różnorodność, by następnie porównać wybrane elementy kubańskiego i amerykańskiego systemu oświatowego. Na koniec przedstawione zostały w ujęciu historycznym trudne relacje amerykańsko – kubańskie w zakresie edukacji, z przesłaniem ich poprawy w przyszłości.

Rozdział czwarty zatytułowany *Stosunki edukacyjne Kuby i Ameryki Łacińskiej i Karaibów jako część projektu integracji regionu* to charakterystyka wspólnych kolonialnych korzeni, wykluczenia i jedności potrzeb edukacyjnych w Ameryce Łacińskiej. Zwrócono uwagę na istotny problem tożsamości latynoamerykańskiej, nierówności społeczno-ekonomicznych i praktyki postkolonialne. Autorka wyodrębniła najważniejsze wyzwania edukacyjne w obszarze latynoamerykańskim, głównie analfabetyzm i nierówność w dostępie do edukacji. Porównała najistotniejsze wskaźniki edukacyjne Kuby i wybranych państw Ameryki Środkowej i Południowej. Istotną częścią rozdziału jest zaakcentowanie form współpracy Kuby z Wenezuelą, Meksykiem, Kolumbią i pozostałymi państwami regionu w zakresie edukacji nauki i kultury.

Rozdział piąty *Stosunki edukacyjne Kuby i Unii Europejskiej jako istotna płaszczyzna współpracy dla zrównoważonego rozwoju i przemian społeczno-ekonomicznych na Kubie* to analiza relacji Kuby i Unii Europejskiej po rewolucji. Głównym elementem tych relacji jest współpraca w dziedzinach edukacji, kultury i nauki. Rozważania te zaprezentowane zostały na tle europejskiej polityki edukacyjnej i jej celów. Charakterystyka stosunków Kuby i państw UE oraz instytucji europejskich stanowi osnowę rozdziału.

W zakończeniu autorka podsumowała rozważania zawarte w poszczególnych rozdziałach i odniosła się do celów, pytań badawczych i hipotez postawionych we wstępie pracy. Stwierdziła, iż założone cele osiągnęła a hipotezy zostały zweryfikowane pozytywnie.

O wartości naukowej pracy świadczy trzydziestojednostronicowa bibliografia z obszernymi zestawieniami źródeł wykorzystanych w postępowaniu badawczym, literaturą przedmiotu, w przeważającej części hiszpańskojęzyczną, składającą się z opracowań zwartych i artykułów w periodykach naukowych. Istotne znaczenie ma również netografia, zwłaszcza linki do oryginalnych stron internetowych.

Autorka dokonała bogatej kwerendy bibliograficznej, co znacznie wzbogaciło rozprawę i świadczy o dojrzałości badawczej doktorantki.

IV. Uwagi szczegółowe

Dysertacja napisana została staranną, poprawną polszczyzną, językiem ciekawym, zrozumiałym i komunikatywnym, co jest istotną cechą dobrego warsztatu naukowego. Przypisy są staranne, dając pełnię informacji o bazie źródłowej z której autorka korzystała. Jednakże moim zdaniem dużo czytelniejsza byłaby numeracja przypisów w obrębie poszczególnych rozdziałów, nie zaś całościowa, która zakończona została na numerze 840. Rozprawę wzbogaca 10 zestawień tabelarycznych, 3 wykresy i jedna mapa, których spisy zamieszczone zostały na końcu pracy. Opracowanie zostało rzetelnie przygotowane pod względem edytorskim, moim zdaniem może po drobnych korektach wydawniczych zostać opublikowane w wydawnictwie naukowym i stanowić cenną lekturę zarówno dla studentów politologii jak i studiów edukacyjnych.

V. Uwagi końcowe

Dysertacja doktorska mgr Natalii Marcinkowskiej to udana próba charakterystyki, analizy i oceny polityki edukacyjnej Kuby w kontekście międzynarodowym. Autorka wykazała pasję badawczą i rzetelność warsztatową, która zaowocowała interesującą rozprawą. Ten obszar badań rzadko spotyka się z zainteresowaniem doktorantów, głównie ze względu na barierę językową (język hiszpański) i obszar geograficzny badań.

Wartością pracy jest jej interdyscyplinarny wymiar i odniesienia do amerykańskiego, latynoamerykańskiego i europejskiego kontekstu. Moim zdaniem dysertacja stanowi istotny wkład w rozwój badań nad politykami edukacyjnymi państw latynoamerykańskich.

Stwierdzam, że dysertacja doktorska mgr Natalii Marcinkowskiej odpowiada wymogom stawianym w art. 13 ust. 1 Ustawy o Stopniach i Tytule Naukowym z dnia 14 marca 2003r. (Dz. U. z 2003 r. nr 65, poz. 595 z 2005 r., nr 164. poz.1365, znowelizowanej Ustawą z dnia 21 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2017r. poz. 859). I wnioskuję o dopuszczenie doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.